

3. Віллем Ж.-П. Європа та релігії. Ставки XXI-го століття. Київ : Дух і літера, 2006. 332 с.
4. Колодний А. Академічне релігієзнавство. Київ : Світ Знань, 2000. 862 с.
5. Jean-Paul Willaime. Univers scolaires et religions. Paris. Editions du Cerf, 1991. 274 p.
6. Jocelyne C. Islam, citizenship and the dynamics of European Integration, Intermediary Report. Paris: G.S.R.L., July 2002. 346 p.
7. Бергер П. Релігія и проблема убедительности. URL: <http://magazines.russ.ru>
8. Тица М. Екуменізм в Європі. URL: <http://www.rri.ro/arh-art>

Пучкова Д.Д.

аспірант,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ЕВОЛЮЦІЙНА ЕПІСТЕМОЛОГІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Процеси інтеграції та глобалізації новочасного суспільства трансформують його традиційний погляд на світ, закладають фундамент системного погляду, за яким жодна наукова, соціальна або технічна проблема не може бути вирішена без розгляду всіх її аспектів в їх взаємозв'язку і єдності. Ця трансформація сприяє розвитку нових способів взаємодії всередині науки, приводячи до виникнення таких форм наукового пізнання, як міждисциплінарні дослідження.

У середині ХХ століття в епістемології визрів натуралістичний поворот, зміна вектору розгляду пізнання та пізнавальної проблематики. Головним аспектом виокремлювалась думка про те, що епістемологія має повернутись до витоків пізнання, а це означає, що вона має повернутись не до метафізичних чи філософських пояснень, а до біологічних, фізичних та нейрофізіологічних. Продуктом натуралістичної епістемології (некласичної теорії пізнання) постали проекти, серед яких особливо виокремлюються еволюційна епістемологія та радикальний конструктивізм. В межах таких проектів, когнітивність розглядається, як характеристика життя в усіх його проявах, тоді як еволюція органів пізнання та пізнавальних здібностей

людини розуміються як адаптація людини до природного середовища і її існування. Так, Конрад Лоренц зауважує: «Наші пізнавальні здатності – є здобутком вродженого апарату відображення світу, який був розвинутий в ході родової історії людини і дає можливість нам фактично наближатися до позасуб'єктивної реальності. Ступінь цієї відповідності піддається дослідженню...» [2, с. 83].

Еволюційна епістемологія має своє продовження у радикальному конструктивізмі, як одному із проєктів некласичної епістемології. Недарма, книгу У. Матурани та Ф. Варели «Дерево пізнання» [4] прийнято вважати «філософією біології», а саму їх концепцію – «нейрофізіологічним варіантом еволюційної епістемології». Концепція двох дослідників є однією із перспектив розвитку еволюційної епістемології як дослідницької програми. Що є спільного для представників еволюційної епістемології та радикального конструктивізму? Вони мають спільну методологічну позицію, яка міститься у розумінні життя та пізнання з двох сторін одного і того самого процесу. Так, в книзі «Дерево пізнання» У. Матурана напише: «Живі системи – це когнітивні системи, а життя як процес представляє собою процес пізнання. Це твердження дійсне для всіх організмів, як тих, що мають нервову систему, так і для тих, що її не мають» [4, с. 103].

У. Матурана та Ф. Варела розуміють під процесом пізнання процес життя. Пізнання для них – це діяльність, яка є частиною самовідтворення та самозбереження аутопоезисних систем. А взаємодія живого організму (тварини, рослини, людини) з оточуючим середовищем є когнітивною взаємодією. За допомогою такого тлумачення пізнання, У. Матурана та Ф. Варела розширюють концепцію пізнання та проєкт еволюційної епістемології, адже тепер, коли під пізнанням ми розуміємо процес життя, сюди включається і сприйняття, і емоційна діяльність, і поведінка, водночас виключається необхідна наявність мозку або нервової системи.

Активно в цих межах працює Інститут по дослідженню еволюції та пізнання в Альтенберзі під Віднем, де послідовники Конрада Лоренца [2] вивчають вихід еволюційної епістемології через радикальний конструктивізм до когнітивної біології, яка є результатом синтезуючого зближення когнітивних наук (cognitive sciences) та наук про життя (life sciences). В основі нової трансформованої теорії еволюційної епістемології постають ідеї та теорії біолога Пауля Альфреда Вайса та Людвіга фон Берталанфі, які ввели термін «теоретична біологія», яка, у

свою чергу, є такою величезною теорією, що включає в себе і дослідження генетичних компонентів змін, і еволюцію та розвиток, тобто дослідження взаємозв'язку між еволюцією та розвитком, між філогенезом та онтогенезом. Цей новий напрямок описує О. Князева у своїй статті «Еволюційна епістемологія: сучасний погляд» [1]. Вона позначає його як *evo-devo-perspective*, що вказує на інтеграцію всіх сучасних теоретичних підходів до дослідження біології пізнання – комп'ютерну біологію, біосеміотику, когнітивні дослідження, натуралістичні зсуви у філософії науки та епістемології.

Ми можемо прослідкувати очевидне розширення меж еволюційної епістемології, перспективи її розвитку через радикальний конструктивізм, вихід до когнітивної біології, яка торує собі шлях у майбутнє через дослідження динамічного виміру еволюції та цілісного розгляду свідомості, мозку, тіла та поведінки.

Список використаних джерел:

1. Князева Е. Н. Эволюционная эпистемология: современный взгляд / Е. Н. Князева // Эпистемология: перспективы развития / отв. ред. В. А. Лекторский; отв. секр. Е. О. Труфанова. – Москва: «Канон» РООИ «Реабилитация», 2000. – С. 62–90.
2. Лоренц К. Агрессия: Так называемое зло / Конрад Лоренц; пер. с нем.: Г. Ф. Швейник. – Москва: Прогресс ; Универс, 1994. – 272 с.
3. Матурана У. Биология познания / Умберто Матурана // Язык и интеллект. – Москва: Изд. группа «Прогресс», 1995. – С. 95–142.
4. Матурана У. Древо познания: биологические корни человеческого понимания / Умберто Матурана, Франсиско Варела ; пер. с англ.: Ю. А. Данилова. – Москва: Прогресс-Традиция, 2001. – 223 с.